

Postal sem skala

Pogovor s Spirom Dalla Porta Xidiasom

Jernej Šček

Pri Sv. Jakobu v Trstu je doma droben gospod, žilav in bister devetindevetdesetletnik. Kdo ve, koliko sosedov se zaveda, kakšen velikan živi med njimi. Spiro Dalla Porta Xidias, dekan akademikov italijanskega alpinističnega društva CAI, zadnji predstavnik zgodovinske skupine Bruti della Val Rosandra, "okrutnežev" iz doline Glinščica, avtor več kot 60 knjig in častni predsednik GISM, združenja italijanskih gorniških pisateljev. In ne nazadnje, velik alpinist, avtor več kot stotih novih smeri, kolega in glasnik lika Emilia Comicija, utemeljitelj gorskega idealizma. Plezanje je duhovno približevanje Visokemu. Tako preprosto.

Začniva z vašim pojmovanjem alpinizma in gora. Ste več kot romantik, ste idealist gora.

Mislím, , da je v osnovi človek vedno idealist. Tak je vsaj, če se ne pusti preplaviti žalostnemu stanju sodobnosti. Vprašajmo se, kaj je gora in kaj ta predstavlja ne le navzven, temveč človekovi notranjosti. Rodimo se namreč z nadvse zanimivim temeljem, ki nas opravičuje v samem bistvu. To je pojem Visokega. Vzemimo denimo zemljino podobo, ki se – po arbitrarni definiciji – vrti okrog svoje osi. Po tej racionalni razlagi gledamo Evropo, Italijo ali katero koli državo in morali

bi biti poševni. Ne samo to, tudi nebo bi morali videti nagnjeno. Vendar se rodimo pravokotno pod nebom na ravni podlagi. To preprosto izkustvo dokazuje naše simbolno jedro, ki mu pravim občutek Visokega. To drži v vseh smislih, tudi v vsakdanjem, materialnem, pragmatičnem. Bančni uradnik bo, a ne le iz ekonomskih razlogov, želel postati načelnik urada, predstojnik direktor itd. Nagibamo se k Visokemu tudi v banalnostih.

Kaj torej na zemeljski obli teži k Visokemu? Brez dvoma je to gora. Gora predstavlja simbolični poizkus Zemlje k povzdignjenju. Morda vlečem simbole

"za lase", vendar sem prepričan, da teženje k Visokemu obstaja. Seveda gora ni absolut. Vsakdo lahko to nagnjenje najde drugje, v prostranosti puščave, v oceanu, na primer. Jaz pač imanenco, transcenco, simbol vidim v gori.

Kako bi sintetizirali vaše pojmovanje plezanja kot duhovnega vzpenjanja in notranjega razvoja?

Zelo preprosto. Rodil sem se z nagnjenjem k Visokemu in v gorah sem našel praktično pot k povzdignjenju ne le duha, temveč tudi materije, telesa. Plezanje oz. vzpenjanje, pa naj bo to po uhojeni stezi ali preko previsa, je fizična možnost povzdignjenja vse svoje biti, ki je duševna in do določene mere tudi telesna. Zakaj to pravim?

Ker je telo utesnjujoče, nas omejuje, nam ne zadošča?

Ni dovolj. Telo je predvsem minljivo, prej ali slej odide. To je osnovna utemeljitev človeškega oz. človeka, ki se ne rodi le telesno, temveč, kot pravi sveti Avguštin, *in creatus* – duševno. To je skupni imenovalec, stičišče vseh verskih tradicij. V krščanstvu ji pravimo duša, v islamu je to božja iskra. To je tisti "več", ki nas poganja navzgor, čez, onkraj. Višina ali visokost je podaljšek Zemlje, ki nas premika preko, onkraj vidnega. Vse duhovne tradicije trdijo, da je tostransko življenje prehodne narave. Onostranstvo pa nam že tu, v konkretnosti, kaže poti iskanja in približevanja Nebu.

Spiro, med branjem vaših vrstic sem dobil občutek, da je alpinizem našel vas in ne obratno. Pred tem ste bili velik športnik, ljubezen pa vas je ponesla v svet, kjer je za šport malo prostora.

Sodobni človek je nagnjen k temu, da vse izmeri, vse razloži, vse preračuna, vse poenostavi. V takem kontekstu lahko vznikne diktat tekmovalnosti. Tekmovalnost v alpinizmu je bila, je in bo vedno posredna, indirektna. Ne mešajmo alpinizma s plezanjem v smislu športa. V mojih zlatih letih ga ni bilo, danes pa se zdi, da je športni

1 Spiro Dalla Porta Xidias

Arhiv Spira Dalla Porta Xidiasa

2 Comici v kultni knjigi Severina Casareja *L'arte di arrampicare di Emilio Comici* *(Umetnost plezanja Emilia Comicija)*

Arhiv Spira Dalla Porta Xidiasa

3 Razkorak na Hudičevem stebru (Torre del Diavolo, Cadini di Misurina)

Arhiv Spira Dalla Porta Xidiasa

vidik postal tako pomemben, da gora sploh ni več potrebna. Imamo plastične stene in telovadnice, do katerih se lahko lagodno pripeljemo. Drug problematičen koncept je koncept preventive, ki vdira v družbo in v alpinizem. Njen cilj je izničiti vsako tveganje in nevarnost, že v štartu zagotoviti varnost v vseh situacijah. Po tem konceptu zavarujemo svoja življenja in zdravje, a v gorah to ni pošteno. Kot npr. s pritiskom na gumb sredi stene poklicati helikopter na pomoč. Iskreno mislim, da če bi bil danes mlad, tehnologije ne bi nosil s sabo v gore. Lepota je tem, da se prepustimo pustolovščini.

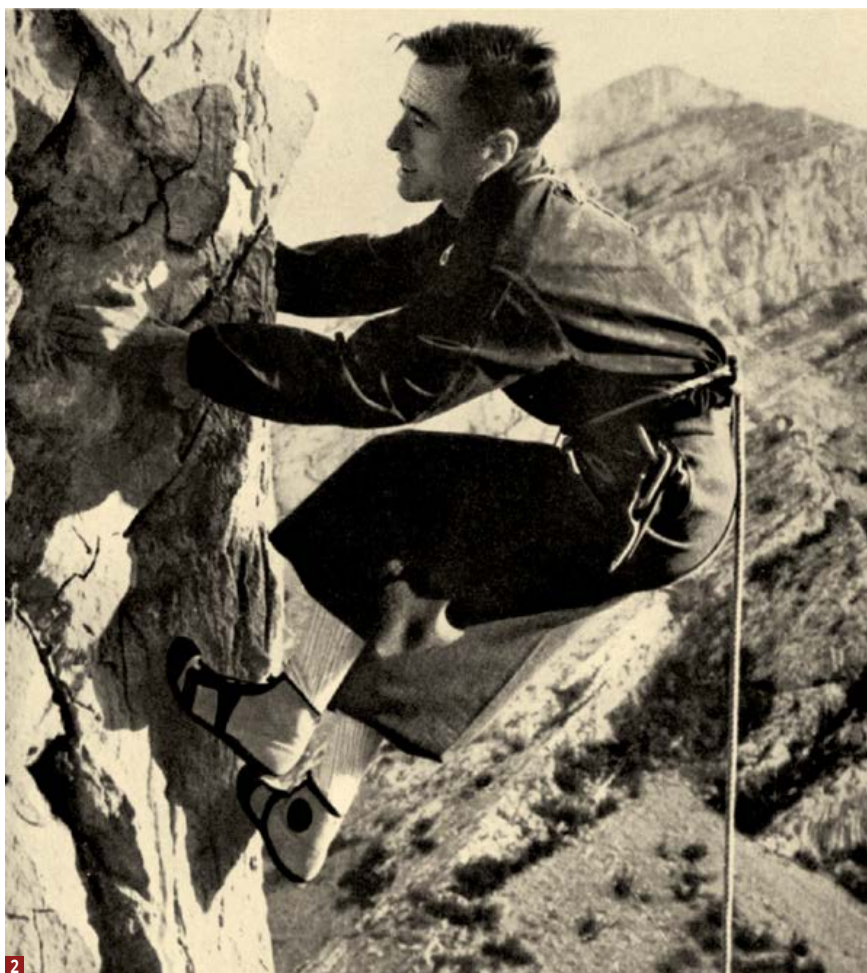
Spregovoriva o GISM, italijanskem združenju gorniških pisateljev.

Med vašimi deli izstopajo pojmi, kot so božanska gora, metafizika alpinizma, etika alpinizma. Ali bi nam lahko razložili pomen in domet italijanske gorniške literature?

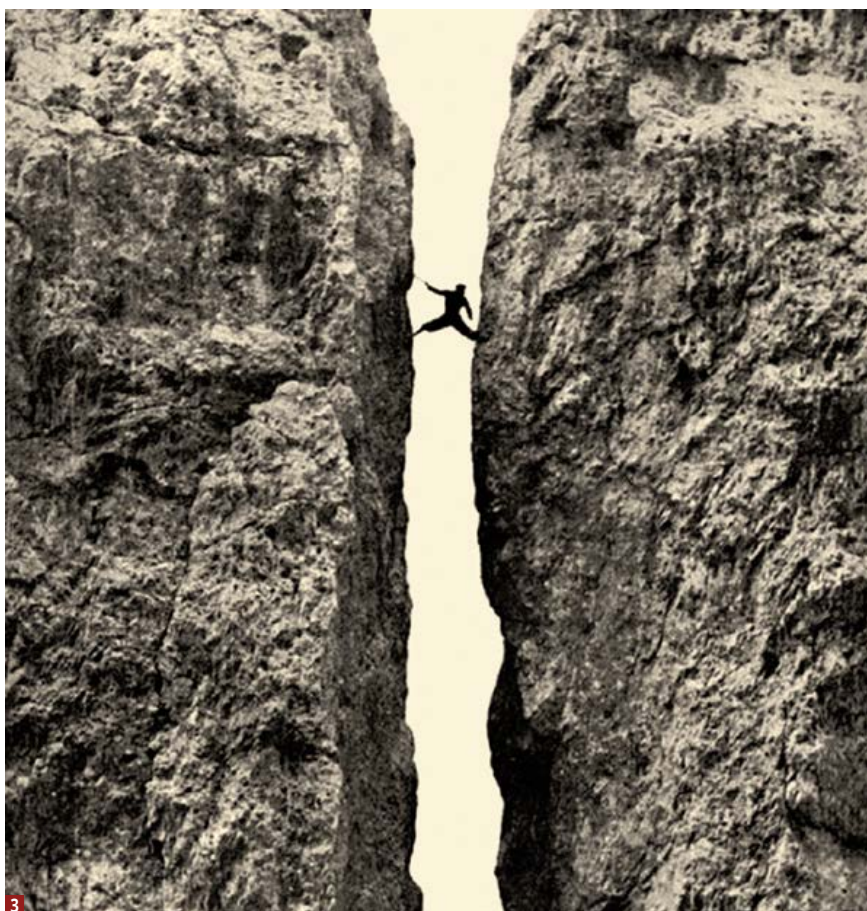
So stalna rekla, ki držijo. Gorniške literature ni, obstaja samo literatura. Velikane, kot so Conrad, London ali Melville, splošna javnost pozna. Če pustimo Kugyjev fenomen ob strani, vprašajte kakega Tržačana, kdo sta bila Giuseppe Mazzotti ali Guido Rey. Žal ljudje obiskujejo gore tako kot morje – sledijo lahkemu in dostopnemu, zato se dogaja, da mesto nosijo s sabo. Sociološko lahko rečemo, da širjenja mest ne ustavi gora, temveč samo stena. Človek bo koloniziral pokrajino, vse dokler se bo ekonomsko splačalo. Gora predstavlja danes eno redkih možnosti človeka, da se vrne k naravi ali vsaj oddalji od civilizacije in njenih treh idolov: Moči, Ugodja, Bogastva. Ti trije stebri sodobnosti, ki nas spreminjajo v avtomate, pa se razblinijo pod vsemočjo narave.

Omenjali ste nekakšen mit tržaškega alpinista in pisatelja Juliusa Kugyja. Kako to mislite?

Trst je čudno mesto, v dobrem in slabem. Nekatere like je mesto posvojilo in idealiziralo, druge pa še popolnoma ignorira. Itala Sveva poznajo vsi

2

3

Tržačani, kdo pa denimo pozna besede in življenje Giannija Stuparicha? Julius Kugy je imel vse lastnosti javne osebnosti. Ta gospod je v dobi, ko je s socialnega vidika štel le blagostanje, da ne rečem bogastvo, vsak vikend osvajalno preživljal v Julijcih. Tvegati je zmerno, saj je vedno plezal z vodniki, potrebno pa mu je priznati metodičnost pri iskanju deviških vrhov in prvenstvenih smeri. Bil je velik raziskovalec. Kontrast med bogatašem, ki se igra klateža, je postal svetovni lik.

Trst, obmorsko mesto in mesto gora?

Trst, mesto morja, ki gleda na gore.

Kako bi to razložili turistom ali domačinom, ki tega ne vidijo?

Mnogi marsičesa ne razumejo, pa vendar to delajo. Vzemimo primer obiskovanja tržaškega Krasa iz kulturničnih namenov. Hoditi na *osmice* lahko primerjamo s hojo do koč v gorah, morda je slednje celo slabše. Tržačani se ne zavedajo kraškega klica, ki pomeni prvi korak do gora. Pogled s tržaškega nabrežja na pečine Napoleonske ceste v mrzlem in jasnem večeru – nepopisno! Še pred petdesetimi leti je vzpon na Kras predstavljal zastojniški napor, ki ga lahko primerjamo planinstvu.

Dotakniva se zgodovine, in sicer skupine Bruti della Val Rosandra,¹ ki jo kot edini še predstavljate. Kako bi "okrutneže" predstavili današnjemu bralcu, katere

¹ Ita.: Okrutneži iz doline Glinščica.

politične ideje ste zastopali oz. pred katerimi idejami ste bežali?

Skupina je nastala leta 1942, čeprav smo v dolini Glinščice plezali že prej. Iz kanjona je odmeval klic. Ta kotiček Krasa je drugačen od drugih plezališč, denimo v Euganejskih gričih ali Grignetti pri Leccu, ki veljajo že za pogorja. Tržaška skala je dostopna, beli apnenec nam je oddajal klic gora. Prvi Comicijevi prijatelji – Benedetti, Prato, Fabjan, Opiiglia, Stefanelli – smo vedno opevali ta mikrokozmos, kjer odmevajo gore. Prvič sem gore odkril v njenih stenah. Zаметki "klica" segajo v otroška leta, ko smo z družino še živeli v Marseillu in smo počitnikovali v Argentièreu pod Mont Blancom. Stalno smo se obešali po eratskih skalah in vsak balvan je prejel ime velikih vrhov Chamonixa: Grandes Jorasses, Velikanov zob (Dent du Géant), Mont Blanc, Aiguille Rouge ... S plezanjem sem občutil vse tisto, kar prej kot športnik nisem. Kot vrhunski športnik sem imel zmotno samopodobo epskega košarkaša, tenisača, smučarskega tekača. V skali pa ni prostora za ego, samo skala obstaja. Postal sem skala.

Spiro, od Brutov k Trstu, evropskemu, srednjeevropskemu mestu. Vaše ime je pravi spomenik multietničnosti našega skupnega mesta. Kakšni so vaši odnosi s tržaškimi narodnimi skupnostmi, predvsem s slovensko?

V letih 1942–43 za nas vojna ni obstajala. Številni plezalci so bili Slovenci, moji najboljši prijatelji tistih let (med njimi Ezio Rocco, Dario Ceglar) so bili

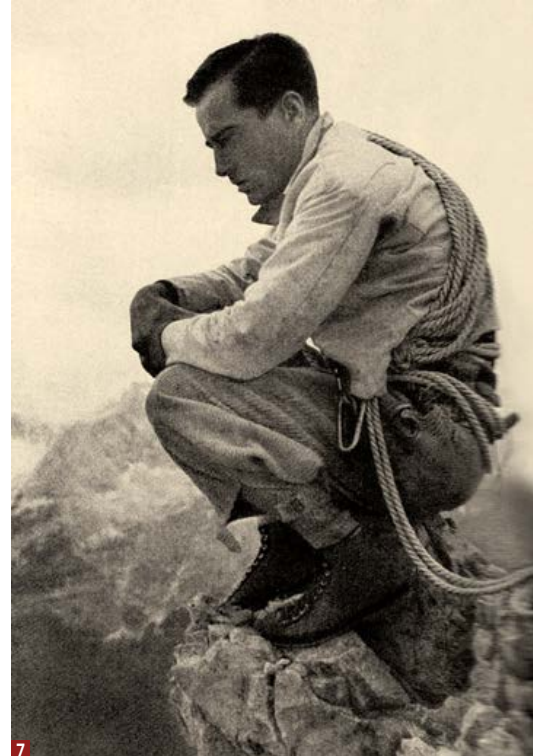
komunisti, čeprav sam to nisem bil. Mi smo bili alpinisti, občudovali smo gore, ostalo nas ni zanimalo. Predstavljale so nam beg pred vojno, čeprav morda kot velik oklepaj, kateremu bo sledila vrnitev v realnost. Prvi zimski vzpon po previsih severne stene Campanile di Val Montanaia leta 1944 sva z učiteljem in prijateljem Ezio Rocom opravila prav zato, ker je bila norost, beg, izhod, oklepaj. Med plezanjem ni bilo politike, vojne, ideoloških nasprotij. Partizanom sem pomagal, čeprav nisem prijel za puško. *Bruti*, s katerimi smo skupaj plezali, so bili tudi delavci, komunisti, Slovenci in Italijani, edino Nemcev ni bilo.

Zaustaviva se ob mitu Emilia Comicija, katerega zgodbe ste predano zapisali v biografiji in številnih knjigah. Kaj je pomenil vam in kaj nam lahko sporoča danes?

V alpinistični praksi je bil izjemen. Če bi bil Comici mesar, bi bil najboljši med mesarji – on sam je bil osebnost! V njegovi biografiji trdim, da ga je vodil občutek za lepoto. Še danes njegove smeri občudujejo in ponavljajo, saj je vedno izbiral krasno goro, prekrasno steno in smer, ki do skrajnih možnosti sledi estetskemu merilu padajoče kapljice, kot ga je definiral Comici sam.

Rodi se *direttissima* ...

Že pred njim so alpinisti, npr. Hans Dülfer, Paul Preuss, iskali ravno smer, filozofsko definicijo in estetski kriterij pa je postavil Emilio Comici. Zapisal je takole: "Idealna smer naj bi sledila

4 Campanile di Val Montanaia, 2173 m, in bivak Perugini ob vznožju; pogled s severa Arhiv Spira Dalla Porta Xidiasa

5 Comici je svoj estetski čut udejanjal s sodobno plezalsko tehniko.

Arhiv Spira Dalla Porta Xidiasa

6 Comici pri spustu po vrvi

Arhiv Spira Dalla Porta Xidiasa

7 Zamišljeni Comici na dolomitskem vrhu

Arhiv Spira Dalla Porta Xidiasa

8 Spiro Dalla Porta Xidias je izdal več kot 60 knjig.

Campanila di Val Montanaia leta 1955, zgodovinsko pomemben zato, ker je v njej Comiciju spodletelo. Bral sem o nejasnem poročilu poizkusa Severina Casareja in ta smer me je popolnoma obnorela. Po nespodbudnih pregledih ob vznožju stene mi je dragocen nasvet nudil veliki Antonio Berti. Vzhodno steno lomi previsna poč, ki navzven visi 12 metrov v dolžini 70 metrov – norost za tiste čase! Temu moramo dodati grozno, nemogočo krušljivost.

zamišljeni poti, ki jo opravi kapljica vode ob padcu z vrha na vznožje gore." Koncept padajoče kapljice postane ideal alpinistične lepote.

Dolina Glinščice, Comici, Campanile di Val Montanaia. Kaj vam predstavlja ta dolomitski zvonik in kako ga predstaviti tistim, ki jih še ni očaral?

Kot rečeno, gora simbolno in idealistično predstavlja koncept povzdigovanja. Če rečete otroku, naj nariše goro, bo na list nakracal preprosto ost, konico, obrnjeno navzgor – ozko piramido. Campanile je monolitni torpedo, ki se, če vzamemo v poštev Alpe, najbolj približuje temu simbolu. Njena edinstvenost je v popolni samostojnosti sredi amfiteatra. Za tiste, ki znajo brzdati plezalski adrenalin, nudi najlepši pogled nanj severno sedlo Montanaia. Puščica sredi doline.

Nemogoče vprašanje: katera je vaša najpomembnejša smer v alpinističnem smislu?

Prvenstveni vzpon po vzhodni steni

Je to tudi vaša najljubša, najlepša smer?

Ne, bila je grozna, a danes ni več. Razvili so se obutev, oblačila, varovalni pripomočki. Alpinizem ostane vrhunsko doživetje le, če uporabljamo upravljena sredstva, to so tista, ki povečajo varnost, ne da bi spremenili videz in značaj stene. Svedrovec mednje ne sodi. "Moje" najlepše smeri so v Grčiji, kjer razen v gorovju Olimp plezalci iščemo stene, kjer nas na vrhu čaka travnik s pastirjem in ovčami na paši. Z Virgiliom Zecchinijem sva odkrila zahtevno 800-metrsko steno, ki nudi plezanje dobre šeste stopnje v prekrasni skali.

Omenjali ste Antonia Bertija, ki je leta 1948 izdal redko knjižico, pravi antološki dragulj gorske literature Gore govori (Parlano i monti).

Bil je krasna osebnost, med svojimi potovanji in konferencami sem se vedno ustavil pri njem na obisku v Padovi. Berti je vsem vrhunskim tržaškim alpinistom – Crepazu, Corsiju, Ivrei – predlagal najlepše neosvojene

gorske skupine, celo same stene v Dolomitih. Najboljše alpiniste je usmerjal v svoje ljubljene Furlanske Dolomite.

Vsakemu vzponu, v življenju in v gorah, sledi sestop, ki postane del notranjega, duhovnega in telesnega potovanja. Ali je res, da, kot pravi Mauro Corona, lahko z vrha samo sestopimo?

Mauro Corona je moj velik prijatelj, ta kipec mi je osebno posvetil pred leti, a na tej točki pa se z njim ne strinjam. V nas ostane najprej in predvsem vrh. Kot vsak plezalec sem večkrat zelo tvegaval prav pri sestopu, pa vendar se teh nezgod skoraj ne spomnim. Anekdotična in hecna je prigoda pri *abzajlu* (spust ob vrvi, op. ur.) v severnih previsih Zvonika, ko se nam je vrh zataknila, ker smo jo pozabili privezati na pravi klin. Veliko sem pisal o občutju gorskih vrhov in v nekem smislu se nikdar ne spustimo. Vtisnejo se slike vzpona, kak plezalski detalj in ... vrh! ○